Ανατομικό Σχόλιο

Ευθυμία Γιώσα

Κατόπιν πρόσφατης, ιδιωτικής μου συζητήσεως αποκαλύφθηκε ενώπιον των οφθαλμών μου η σημασία ενός μέρους του ανθρώπινου σώματος, την οποία διαισθητικά είχα από καιρό καταλάβει, ωστόσο είχα άρνηση ν' αποδεχτώ. Οφείλω, δε, να παραδεχτώ ότι, παρά τις αναφορές πλείστων πολιτικών «κεφαλαίων» του τόπου σε αυτό, ενδεικτικές αν μη τι άλλο της ιδιαίτερης αξίας του, εγώ αγρόν ηγόραζα.

«Όλοι μας θα βάλουμε πλάτη να μην βουλιάξει η Ελλάδα», δήλωνε ο Αντώνης Σαμαράς το 2010, καταφερόμενος εναντίον του τότε Πρωθυπουργού, Γ. Παπανδρέου, ο οποίος το 2015, ως πρόεδρος του ΚΙΔΗΣΟ, υποστήριζε πως «θα βάλει πλάτη για τις διαπραγματεύσεις του Τσίπρα», ο οποίος, με τη σειρά του, το 2016 διέβλεπε πως ο τρόπος «για να βγούμε από την κρίση» είναι «να βάλουμε όλοι πλάτη».

Κι ενώ εμείς, οι κατά σύμβαση πολίτες- αφού η έννοια προϋποθέτει και το συμμετέχειν εκτός από το διαβιοίν- έχουμε προσφέρει την πλάτη μας ως άλλη ράχη όνου στο κράτος και τους διαχειριστές του, θετικό ισοζύγιο δεν φαίνεται να προκύπτει, με άλλα λόγια «μηδέν εις το πηλίκιον», για να θυμηθούμε και τις… λεξιπλαστικές ικανότητες των πολιτικών μας «αρχών».

Εντούτοις, το αδιέξοδο δεν έγκειται τόσο στις άκαρπες προσπάθειές μας, που καταλήγουν, μάλιστα, να μετατρέπουν την πλάτη μας σε καμπούρα, όσο στην αναγκαιότητα πια μιας άλλης πλάτης, φιλικά προσκείμενης στη δική μας, η οποία και θα σταθεί επικουρικά σιμά μας. Θα επωμιστεί το βάρος μας και θα εγγυηθεί για τα προσόντα μας, θα μας κάνει ορατούς, θα υπενθυμίσει την ύπαρξή μας σε αυτούς που άλλοτε μας γύριζαν τη δική τους πλάτη. Το πρόβλημα, λοιπόν, δεν είναι που σκεβρώνουμε κάθε μέρα και περισσότερο από το άχθος μιας οικονομικής επισφάλειας και μιας πολιτικής ασάφειας. Ζήτημα

προκύπτει όταν, για να γίνουμε θεατοί, χρειάζεται κάποιο εξωτερικό δάχτυλο, σαν τη μύτη του μολυβιού στις γραμμές ενός βιβλίου, που θα επισημάνει την παρουσία μας. Στη λίστα των ραντεβού ενός γιατρού, στο ντοσιέ με τα βιογραφικά ενός εργοδότη, στην ουρά κάποιας δημόσιας υπηρεσίας, στις σελίδες μιας εφημερίδας, στους διαδρόμους ενός πανεπιστημίου. Έτσι, υπάρχουν (τουλάχιστον) δύο ενδιαφέρουσες «τάσεις» εντός της κοινωνίας. Η μία άρεσκεται να κρατά στο περιθώριο συγκεκριμένες ομάδες ανθρώπων, δηλαδή να προσποιείται πως δεν υπάρχουν επειδή έχει αποφασίσει να τους καταστήσει αόρατους και η άλλη, απαλλαγμένη πια από ιδεοληπτικές και ηθικιστικές αγκυλώσεις, παραδέχεται ότι για να δει έναν άνθρωπο χρειαζεται κάποιον άλλον που θα της τον δείξει, ειδάλλως, όπως και η έτερη τάση, προσποιείται πως δεν υπάρχει.

«Όλοι μαζί χρειάζεται να βάλουμε πλάτη για να προχωρήσουμε», συμπέρανε και ο Αρχιεπίσκοπος Ιερώνυμος τον περασμένο μήνα. Αγνοώ πόση πλάτη έχω βάλει για την…πρόοδο της χώρας και πόση θα χρειαστεί να βάλω ακόμη, ωστόσο είμαι ελαφρώς σιγουρότερη για το ότι κάνω πλάτες σε μια κατάσταση που μου θυμίζει έντονα τα σχολικά και τα φοιτητικά μου χρόνια: ο/οι εξεταστής/ές γυρνά/ούν την πλάτη κι οι εξεταζόμενοι προλαβαίνουν ν’ ανταλλάξουν πληροφορίες προβιβάσιμου επιπέδου. Βέβαια, δεν είναι μόνο ότι προβιβάζονται. Παίρνουν σχεδόν άριστα κι εσύ, που καυχιέσαι ότι δεν στηρίχτηκες σε ξένες πλάτες, μένεις μετεξεταστέος.

Χωροκρατικό Σχόλιο

Ευθυμία Γιώσα

Υπάρχει ένα λεκτικό παιχνίδι που μου αρέσει συχνά να παίζω με τον εαυτό μου –δηλώνω άγνοια αν αποτελεί δικό μου εφεύρημα– το

οποίο συνοψίζεται στα εξής ολίγα: διαλέγω ένα ζευγάρι λέξεων φαινομενικά ή επί της ουσίας ασυσχέτιστων μεταξύ τους, παραδείγματος χάριν, ΣΥΡΙΖΑ κι αριστερά, προλεταριάτο κι επανάσταση, Νεοέλληνας και πολιτισμός, και κατόπιν επιχειρώ να βρω ανάμεσα σ' αυτές ένα σύνδεσμο, κάποιο ενοποιητικό στοιχείο. Για τις απαιτήσεις του εν λόγω άρθρου θα παίξω (ἐν οὐ παικτοῖς) με το δίπολο **χώρος και πολιτική**. Αφετηριακό σημείο ορίζω τον χώρο.

Από ποιον χώρο ξεκινώ;

Του δωματίου του ενοικιαζόμενου σπιτιού μου, του ασανσέρ της πολυκατοικίας στην οποία βρίσκεται το ενοικιαζόμενο σπίτι μου, της γειτονιάς που διαμένω, της γειτονιάς που μεγάλωσα, της πόλης που ψάχνω για δουλειά, της χώρας που κυκλώνω στον χάρτη του βιβλίου της Ιστορίας, της χώρας της οποίας ξεχνάω την πρωτεύουσα στην Γεωγραφία, ή μήπως της ηπείρου που ως αυτόχθονας έσκαψα το χώμα της για πρώτη φορά, εγώ, μαύρος σε μια λευκή ομηρία; Είναι επιτακτική η ανάγκη να βρεθεί η απάντηση, δεν χωρά αμφιβολία! Γιατί πώς αλλιώς, αν δεν καταλήξω σε μία έστω διαισθητική ψηλάφηση του χώρου θα μπορέσω να προ-χωρήσω, να οριο-θετήσω, να κατα-χωρηθώ; Το τελευταίο έχει ήδη συμβεί χωρίς την άδειά μου.

Υπάρχω καταχωρημένος σε διάφορες λίστες, λόγου χάρη διότι οι χώροι μεταξύ τους έχουν διαφορές (;) και συχνά είναι τόσο ανυπέρβλητες, που ο μόνος τρόπος για να αντιμετωπιστούν είναι η ύψωση συνόρων. «Τα σύνορα είναι γραμμές. Γι' αυτές τις γραμμές, εκατομμύρια άνθρωποι βρήκαν το θάνατο (…). Πολλές φορές η επιβίωση είχε να κάνει μόνο και μόνο με το αν κατάφερνες να περάσεις ένα ποταμάκι, ένα λοφίσκο, ένα ήσυχο δάσος (…). Λυσσαλέες μάχες δόθηκαν για ένα κομματάκι χώρο, ένα λοφίσκο, λίγη παραλία, ένα βραχάκι, τη γωνιά ενός δρόμου» (Ζορζ Περέκ, Χορείως Χώρων, σελ. 101-102, μτφρσ: Αχιλλέας Κυριακίδης, Εκδόσεις Ύψιλον). Ως εκ των άνωθεν, ένας χώρος έχει όρια, γίνεται αντικείμενο διεκδίκησης, αποτελεί αφορμή πολεμικών συρράξεων και εκτελέσεων, άρα – τι εύκολο – συνιστά πεδίο άσκησης πολιτικής.

Κι αν ο δημόσιος χώρος, ήτοι φερ' ειπείν οι πλατείες, η γωνία που σχηματίζουν δυο δρόμοι, η ευθεία που συγκροτούν τα οδοφράγματα, είναι εμφανές ότι καθίσταται τόπος πολιτικής δράσης, με τον ιδιωτικό τι συμβαίνει (όταν υφίσταται); Πώς διαμορφώνεται από τον δημόσιο και πώς τον διαμορφώνει σε μια διαδικασία άλλοτε θετικής κι άλλοτε αρνητικής ανάδρασης;

Ο ιδιωτικός χώρος δεν εξαντλείται στο σαλόνι και την κουζίνα, ή στο αυτοκίνητο, αλλά επεκτείνεται εντός του ανθρώπινου σώματος, ίσως μάλιστα το ανθρώπινο σώμα να είναι ο μοναδικός γνήσιος ιδιωτικός χώρος. Όταν το σώμα ασκείται στην υπο-χώρηση, όταν δένεται ως άλλος Προμηθέας σε βράχο του Καυκάσου και παρα-χωρείται στο έλεος των αετών να του τρώνε ηδονικά λίγο-λίγο το συκώτι, όταν εκ-χωρεί το δικαίωμα στην αυτονομία του, τότε ο δημόσιος χώρος συρρικνώνεται, εκφυλίζεται, ομογενοποιείται, φασιστοποιείται, σιγά-σιγά κατεδαφίζεται. Απολιτικοποιείται. Γίνεται χώρος κενός. Κι όταν, εκείνοι των οποίων ο ιδιωτικός χώρος βρίσκεται υπό διαμόρφωση, τον προσεγγίζουν, σχεδόν μοιραία οπισθο-χωρούν, ζητούν συγ-χώρεση από τα όνειρά τους κι απο-χωρούν, κακώς χωρούν, κατα-χωρούν την οργή τους «στο λογαριασμό της αλλοτινής μοναξιάς τους» και συμβιβάζονται. Για να επιβιώσουν.

Αν στα συρματοπλέγματα μετράμε ανελλιπώς θανάτους, τότε στους μέσα φράχτες ο μετρητής δεν λειτουργεί πια. Ο εσωτερικός χώρος, μπερδεμένος από τη χωροταξία των αναγκών του, των δυνατοτήτων και των αδυναμιών του, περιορισμένος από τη χωροφυλακή ενός ασφυκτικού μέλλοντος, εγκαταλείπει την πολιτική, ή στη χειρότερη, διαλέγει να περιβάλει τα κακέκτυπά της. Το ενοποιητικό στοιχείο, λοιπόν, που έψαχνα δίκην παιχνιδιού χάνεται. Εντούτοις, χρειάζεται να μη λησμονούμε πως «**ο χώρος είναι μια αμφιβολία: πρέπει συνεχώς να τον μαρκάρω, να τον ονοματίζω• δεν είναι ποτέ δικός μου, ποτέ δεν μου 'χει δοθεί, πρέπει να τον κατακτώ συνεχώς**» (Ζορζ Περέκ, το αυτό), επομένως ανά πάσα στιγμή έχουμε τη δυνατότητα να το βρούμε ή να το δημιουργήσουμε από την αρχή. Αρκεί να το αποφασίσουμε.